

e-ISSN:2587-2168

Year: 2022

Vol: 8 Issue: 42

pp 428-435

Article ID

63070

Arrival

22 May 2022

Published

30 JUNE 2022

DOI NUMBER<http://dx.doi.org/10.29228/ideas.63070>**How to Cite This Article**

Kutluay Tutar, F.; Tutar, E. & Sever, Y. (2022). "Bölgesel Gelişme Politikalarını Yerel Bazda Uygulayan, İş Ve Yatırım Olanaklarının Tanıtımı İçin Yatırım Destek Ofisleri: Trc2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa Örneği)", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:8, Issue:42; pp: 428-435

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Bölgesel Gelişme Politikalarını Yerel Bazda Uygulayan, İş Ve Yatırım Olanaklarının Tanıtımı İçin Yatırım Destek Ofisleri: Trc2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa Örneği)

Investment Support Offices For Promotion Of Business And Investment Opportunities, Implementing Regional Development Policies On Local Basis: Trc2 Region (Sanliurfa-Diyarbakir Example)

Filiz KUTLUAY TUTAR ¹ Erdinç TUTAR ² Yasin SEVER ³

¹ Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Niğde, Türkiye

² Prof. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Niğde, Türkiye

³ Yüksek Lisans Öğrencisi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD, Niğde, Türkiye

ÖZET

Kalkınma ajansları; yerel düzeyde beşeri ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, proje hazırlama ve uygulama kültürünün yaygınlaştırılması, bölgeler arasında küresel düzeyde rekabetçiliklerin geliştirilmesi ve gerekli yatırım ortamının oluşturulması, yerel ihtiyaçların en doğru şekilde yansıtılması, ulusal politika ve hedeflerin yerel düzeyde hayata geçirilmesi, bölge kalkınmasının ulusal kalkınmaya katkısının en yüksek düzeye çıkarılması, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi, yerel kaynakların etkin kullanımının sağlanması amacıyla kurulan kamu tüzel kuruluşlardır. Yerel düzeyde kalkınma amacına hizmet eden kamu tüzel kişiliğine sahip kalkınma ajanslarının bu amaca hizmet etmek amacıyla genel sekreterlik bünyesinde faaliyet gösteren yatırım destek ofisleri kurulmuştur. Yatırım destek ofisleri; bulunduğu ilin iş ve yatırım ortamının yerli ve yabancı yatırımcılara tanıtımını yapan, yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemlerinin tek elden takibini yerine getiren, yatırımcıların izlenmesi doğrultusunda çalışmalarını yürüten birimlerdir.

Çalışmada; Karacadağ Kalkınma Ajansı ve TRC2 Bölgesi içerisinde yer alan Şanlıurfa ve Diyarbakır Yatırım Destek Ofislerinin sürdürülebilir yerel ekonomik kalkınmada üstlendiği misyon ve vizyon nitel araştırma yöntemi ile ortaya konulmuştur. Bu bağlamda; Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi; 4160 yatırımcı ve girişimciye yatırım danışmanlığı yapmış, ayakkabıcılar sanayi bölgesi projesi geliştirilmiştir. Ayrıca, Şanlıurfa Gıda İhtisas OSB kuruluş süreçlerini koordine etmiştir. Diyarbakır Yatırım Destek Ofisinin de; 3944 yatırımcı ve girişimciye yatırım danışmanlığı yaptığı, Diyarbakır Lojistik Merkez Projesini takip ettiği ve organize sanayi bölgesinin altyapı çalışmaları geliştirmek için paydaşlarla birçok projeyi faaliyete geçirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Yerel Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Yatırım Destek Ofisleri, Şanlıurfa, Diyarbakır

ABSTRACT

Development agencies; Developing human and institutional capacity at local level, disseminating the culture of project preparation and implementation, developing global competitiveness between regions and creating the necessary investment environment, reflecting local needs in the most accurate way, realizing national policies and targets at local level, making the highest contribution of regional development to national development. They are public legal organizations established for the purpose of increasing the level of cooperation between public institutions, non-governmental organizations and the private sector, and ensuring the effective use of local resources. Investment support offices operating under the general secretariat have been established in order to serve this purpose of development agencies with public legal personality serving the purpose of development at the local level. investment support offices; These are the units that promote the business and investment environment of the province they are located in to domestic and foreign investors, carry out the single-handed follow-up of the permits and licenses that fall under the duties and jurisdiction of the public institutions and organizations, and carry out their activities in line with the monitoring of the investors.

In the study; The mission and vision undertaken by the Karacadağ Development Agency and Sanliurfa and Diyarbakır Investment Support Offices located in the TRC2 Region in sustainable local economic development have been revealed with the qualitative research method. In this context; Şanlıurfa Investment Support Office; He provided investment consultancy to 4160 investors and entrepreneurs, and the shoemakers industrial zone project was developed. It also coordinated the establishment processes of Şanlıurfa Food Specialization OSB. Diyarbakır Investment Support Office; It has been observed that he provided investment consultancy to 3944 investors and entrepreneurs, followed the Diyarbakır Logistics Center Project, and launched many projects with stakeholders to develop the infrastructure works of the organized industrial zone.

Keywords: Sustainable Local Development, Development Agencies, Investment Support Offices, Sanliurfa, Diyarbakır

1. GİRİŞ

Ülkemizin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçmesiyle birlikte 1 ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri kapsamında bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması görevi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına verilmiştir. Bu nedenle kalkınma ajanslarının ulusal boyutta koordinasyon görevinden Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı sorumlu kılınmıştır. Kalkınma ajanları; ülkemizde yerel kalkınmayı harekete geçiren, bölge kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını sağlayan, kalkınmanın dengeli, şekilde tüm ülkeyi kapsamına çalışan bir yapıya sahiptir. Ülkemizde 26 düzey 2 bölgesinde faaliyet gösteren 26 kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bu ajanslar bölgeler arasında ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklarını en aza indirmek, bölgelerimizin rekabet gücünü artırmak, kaynakların yerinde ve etkin kullanımı ile gelişmenin

sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda kalkınma ajanslarının temel görevleri ise şunlardır:

- ✓ Bölgesel gelişmeye yönelik stratejiler geliştirmek
- ✓ Bölgesel kaynakları tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya yönelik çalışmalar yaparak bu konuda yapılan çalışmalara destek olmak
- ✓ Bölgesel gelişmeye yönelik kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamak
- ✓ Bölgedeki yatırım olanaklarını araştırıp bölgeye kaynak çekilmesini sağlayarak yatırım yapılması konusunda çalışmalarda bulunmak
- ✓ Yerel kalkınmayı desteklemek
- ✓ Girişimciliği desteklemek
- ✓ Bölgede faaliyet gösteren yerel yönetimlerin ve kuruluşların teknik kapasitelerinin geliştirilmesi konusunda destek vermek
- ✓ Bölgeye gelip faaliyet gösterecek yatırımcıların izin ve ruhsat işlemlerini tek elden takip edip koordinasyonunu sağlamak
- ✓ Uluslararası fonların bölgedeki paydaşlar tarafından kullanılması konusunda aracılık faaliyetini yerine getirmek. (<https://ka.gov.tr/>)

Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı; kalkınma kurulu, yönetim kurulu, genel sekreterlik ve yatırım destek ofislerinden oluşmaktadır. Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı içerisinde yer alan yatırım destek ofisleri; genel sekreterlik bünyesinde faaliyet gösteren, ilin iş ve yatırım ortamına ilişkin envanter çalışmaları yürüten, yatırımcılara bilgi sağlayıp yatırımcıları yönlendiren, yatırım ortamının geliştirilmesine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapan bir birimdir. Çalışmada, Kalkınma Ajansları bünyesinde faaliyetlerini yürüten yatırım destek ofislerinin sürdürülebilir yerel ekonomiye katkısını incelemek ana eksen olmuştur. Bu bağlamda öncelikle Türkiye'nin bölgesel kalkınma politikalarında yaşanan değişim kalkınma planları çerçevesinde ele alınmıştır. Devamında yatırım destek ofislerinin TRC2 bölgesindeki illerde üstlendiği misyon ve vizyon irdelenmiştir.

2. TÜRKİYENİN BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARINDA YAŞANAN DEĞİŞİM

Türkiye bölgeler arasında gelişmişlik farkının fazla olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Bu gelişmişlik farkının temelinde ise Türkiye'nin geniş yüzölçümüne sahip olması, coğrafi koşullarda bölgeler arası değişimlerin önemli bir yer tutması, bölgelerin fiziki ve beşeri sermaye kıtlığı, altyapı yetersizliği yer almaktadır. Ülke içerisinde dengeli bir gelişmenin sağlanabilmesi çok önemlidir. Bölgelerarasında dengesizliğin fazla olması, az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru göçün artmasını sağlayarak göç veren bölgelerde farklı ekonomik ve sosyal sorunların çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bölgesel kalkınmanın dengeli bir şekilde sağlanmasına yönelik kamusal müdahalelere ihtiyaç duyulmakta, bölgesel gelişmenin ekonomik ve sosyal tüm sektörlerle ilişkili olması kamu yatırımlarının planlanmasında sektörler arası etkileşimin birlikte değerlendirilmesini sağlamaktadır.

2.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişim Süreci

Ülkemizde bölgesel kalkınma uygulamaları cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerek altyapıya yönelik yatırımların yapılması gerekse de sanayi tesislerinin ülkenin farklı bölgelerinde yaygınlaştırılması ülke genelinde üretim faaliyetlerinin yaygınlaşmasını sağlayarak nüfusun dengeli dağılmasına katkıda bulunmuştur.

1960 yılında kalkınmanın hızlandırılması, ülkenin sosyal ve kültürel kaynaklarının verimli kullanılması amacıyla planlı kalkınmaya geçilerek Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı kurulması sonrasında bölgesel kalkınma farklılıklarının en aza indirilip dengeli büyümenin sağlanması için başta bölgesel gelişme programları olmak üzere kamu sektörü ve özel sektöre yönelik yatırım teşvikleri uygulanmış, ülke genelinde ekonomik büyümenin yanında sosyal ve kültürel gelişme dağılımının sağlanması hedeflenmiştir. Bu amaçla 1960'lı yıllarda Doğu Marmara ve Çukurova bölgeleriyle Antalya ve Zonguldak illerinde bölgesel kalkınma projeleri hayata geçirilerek teşviklerin daha etkin şekilde kullanılması için gelişmiş bölgeler, kalkınmada öncelikli bölgeler ve normal bölgeler olmak üzere 3 ayrı bölge grubu belirlenerek kalkınmada öncelikli bölgelere yatırım konusunda ayrıcalıklar tanınmıştır.

1970’li yıllarda Güneydoğu Anadolu Projesi başlatılmış, cumhuriyet tarihimizin en kapsamlı projelerinden biri haline gelmiştir. Bu proje; Fırat ve Dicle nehirleri üzerine barajlar ve hidroelektrik santralleri yaparak toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesini sağlamıştır. Bölgesel kalkınma projelerinin en önemlilerinden biri olan Güneydoğu Anadolu Projesi sonrası kırsaldan kentlere olan göçün azaltılması amacıyla Çorum-Çankırı, Erzurum, Bingöl-Muş, Yozgat, Erzincan-Sivas, Ordu-Giresun illerinde kırsal kalkınma projeleri uygulanmıştır.

1980’lerden itibaren Türkiye; sosyal ve ekonomik altyapıyı geliştirmek, imalat sanayinde özel sektör payını artırmak amacıyla yönelik yatırım stratejisi geliştirmiş, enerji, ulaşım, haberleşme, tarımsal ve kırsal altyapıya odaklanmış, imalat sanayi yatırımları ve insan kaynaklarını iyileştirici projelere öncelik vermiştir.

1990’lı yıllarda faaliyete geçirilen çeşitli projeler Avrupa Birliği bölgesel politikalarına uyumlu programlama sürecine geçmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren nüfusun hızla artmasıyla birlikte bölgelerde temel sağlık koşullarını iyileştirmek, nitelikli insan sayısını artırmak amacıyla eğitim ve sağlık sektörüne yapılacak yatırımların artırılması çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

2.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Planları Çerçevesinde Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Değişim

Kalkınma ajansları 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı ‘Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun’ ile kurulmuş, aynı kanununun 15. maddesiyle de yatırım destek ofislerinin kurulmasına karar verilmiştir. 2006 yılında çıkarılan kanunla kurulmasına karar verilen yatırım destek ofisleri 27.08.2014 tarih ve 29101 sayılı Resmi Gazetede çıkarılan ‘Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği’ ile faaliyet göstermekte ve kalkınma planları içerisinde ilk defa 01.07.2006 tarih ve 26215 sayılı Resmi Gazetede yer alan 2007-2013 yılları arasını kapsayan 9. Kalkınma Planı’nın 103. ve 387. Maddeleri içerisinde yer almaktadır. Aşağıda Tablo 1’de kalkınma planları çerçevesinde bölgesel kalkınma politika ve uygulamaları özetlenmiştir.

DÖNEMLER	BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKA ÖNERİ VE UYGULAMALARI
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Türkiye’de potansiyel gelişme bölgeleri, geri kalmış bölgeler ve büyük kent bölgeleri olmak üzere üç çeşit bölge olduğu görüşü benimsenmiştir. Geri kalmış bölgelerde yatırım yapacaklara yatırım indirimi ve gelir vergisinden indirim yapma imkânı sağlanmıştır. ✓ Ekonomik faaliyetlerin daha fazla yoğunlaşmasını engellemek için metropoliten şehirler çevresinde yeni çekim ve büyüme merkezleri yaratmak amaçlanmıştır.
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Büyüme merkezleri (kalkınma kutupları) yaklaşımı önerilmiştir. ✓ DPT bünyesinde geri kalmış Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin sorunlarına çözüm üretmek üzere “Doğu Grubu” oluşturulmuştur. ✓ Organize Sanayi Bölgeleri ülke geneline yaygınlaştırılması düşüncesi şekillenmiştir.
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bir önceki plan çalışmaları ulusal bütünlük planına uygun olmadığı için bu planda ulusal ölçekteki yatırımlara ekonomik kriterlere göre yer belirlenmesi öngörülmüştür. ✓ Kalkınmada Öncelikli Yöreler (KÖY)’lerin belirlenmesinde sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmalarının temel alınması öngörülmüştür.
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aşağı Fırat projesinin (GAP projesi) bir bölgesel gelişme projesi olarak başlatılması öngörülmüştür. ✓ Sanayinin KÖY’lere desentralizasyonu amaçlanmıştır. Bu kapsamda KÖY’lere uygulanan teşviklerde yenilik yapılmış ve teşvikleri daha cazip hale getirmek için üç kanun çıkarılmıştır.
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ OSB ve KSS’nin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. ✓ 1989 yılında GAP idaresi kurulmuş ve GAP projesi hazırlanan master planla entegre bir bölgesel gelişme projesine dönüştürülerek uygulamaya başlanmıştır. ✓ Etki alanlarıyla 16 adet bölgesel gelişme merkezi belirlenmiştir.
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 16 bölgesel gelişme merkezi anlayışı terk edilerek bölge planlamasının KÖY’lere kaydırılması ilkesi benimsenmiştir. ✓ Göçlerin metropol alanlardan diğer alt merkezlere kaydırılması amaçlanmıştır. ✓ AB entegrasyon süreci sebebiyle ilk kez AB bölgesel politikalarına uyum amaçlanmıştır.
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bölgesel dengelerin sağlanması ana başlığı altında; bölgesel gelişme, il planlama, metropoller şeklinde düzenlemelere yer verilmiştir. ✓ Bazı yöreler için 1994 ‘Acil Destek Programı’ uygulanmıştır. ✓ DAP, DOKAP, Yeşilirmak havza gelişim projeleri çalışmaları başlatılmıştır.
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bölgelerin temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik il ve bölge planı çalışmalarına devam edileceği belirtilmiştir. ✓ AB ile yürütülen ilişkiler doğrultusunda istatistikî bölge birimleri belirlenmiş, ön ulusal kalkınma planı hazırlanmış ve bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasına yönelik mevzuat çalışmaları başlatılmıştır.
Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Esnek, dinamik, katılımcı ve uygulanabilir nitelikte gelişme planları hazırlanması kararlaştırılmıştır.

(2007-2013)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Büyüme ve çevrelere hizmet verme potansiyeli yüksek cazibe merkezleri belirlenerek; öncelikle bu merkezlerin ulaşılabilirliğinin iyileştirilmesi, fiziki ve sosyal altyapısının güçlendirilmesi belirtilmiştir. ✓ Gelişme potansiyeli yüksek merkezlerde; etkin bir bölgesel ARGE altyapısı kurulmasına karar verilmiştir
Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini esas alarak gerçekleştirilecek yapısal dönüşümlerle ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmak amaçlanmıştır. ✓ Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin yakından takip edilerek yenilik üretme kapasitesinin yükseltilmesi, yeniliklerin mevcut üretim yapısıyla bütünleştirilerek üretim yapısında dönüşümün sağlanması hedeflenmektedir. ✓ İnsan haklarının ve bireysel özgürlüklerin adil ve hızlı çalışan bir hukuk sistemiyle garanti altına alındığı; etkili, öngörülebilir ve kurumsallaşmış kamu politikaları ile fırsat eşitliği sunan; erişilebilir ve nitelikli kamu hizmetleriyle desteklenen toplumsal ve idari bir yapının oluşturulması konularına yer verilmiştir. ✓ Şehirlerin ve kırsal alanların kendine özgü koşul ve niteliklerine göre, daha iyi iş fırsatlarını ve yaşam ortamlarını sunabilir hale gelmesi için karar alınmıştır.
Onbirinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ülkemizin istikrarlı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ile rekabet gücünün ve refah seviyesinin artırılması amaçlanmıştır. ✓ Ekonomik refahla birlikte, vatandaşlarımızın mutlu, sağlıklı, güvenli yaşam sürebilecekleri, temel hak ve özgürlüklerin adil ve hızlı çalışan bir hukuk sistemiyle korunmasının yanı sıra öngörülebilirliği yüksek kamu politikalarıyla, fırsat eşitliğine dayalı, kolay erişilebilir ve vatandaş odaklı kamu hizmetleri sunulması temel hedefler arasındadır. ✓ İnsan odaklı kalkınma anlayışıyla bireylerin üretmek gelir elde edebileceği, yeni bilgi ve teknolojilere uyum sağlama becerilerini geliştirebileceği, sosyo-ekonomik yaşama daha aktif katılım sağlayabileceği ortamların oluşturulması konularına yer verilmiştir.

KAYNAK: Bakırcı, F., Ekinci, E. D. ve Şahinoğlu, T. (2014) <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>

Yukarıda hedefler ışığında kısaca özetlenen kalkınma planları değerlendirildiğinde öncelikle bölgelerarası gelişmişlik düzeyleri arasındaki farkların somut verilerle tespit edilmesi ve bu doğrultuda kaynak oluşturulmasının amaçlandığı değerlendirilmektedir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR YEREL KALKINMANIN BAŞ AKTÖRÜ OLAN KALKINMA AJANSLARI VE YATIRIM DESTEK OFİSLERİ

3.1. Sürdürülebilir Yerel Kalkınma Kavramı

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı kelime anlamı olarak; 1. Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmadan bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma, 2. Aşırı kullanım, kimyasal artık veya kirliliği asgari düzeyde tutarak, doğal çevrenin kendini yeniden üretmesini engellemeyen, belirli oranlarda da olsa kullanılan doğal kaynakların yerine yenileri ikame edilerek, gelecek kuşakları söz konusu kaynaklardan tamamen yoksun bırakmayan, böylece kuşaklar boyu kendi kendisini sürekli yenileyebilecek kalkınma anlamlarına gelmektedir (Demir Ö., Acar M.2020).Sürdürülebilir Yerel Kalkınma kavramı ise zaman içerisinde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Pecqueur'a göre yerel kalkınma, kültürel ve bölgesel kimlik öğelerinin dış güçlerle uyum içerisinde olması için bir strateji içinde çeşitli aktörleri harekete geçirme yöntemidir(Pecquer,B.1989).Yüksel ve Zafir'e göre yerel kalkınma, yerel kaynakları harekete geçirerek kalkınmanın ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarının sürdürülebilirliğinin sağlandığı, yerel aktörlerin tümünün karar süreçlerine katıldığı, aşağıdan yukarıya doğru bir kalkınma anlayışına dayalı olmasıdır (Yüksel,E.,Zafir,Z.2006). Blakely ve Leigh ise yerel kalkınmayı, bölge halkı, yerel topluluklar, yönetimler ve üretici birimlerin ortak bir tabanda iletişim ve etkileşim ağları gibi her türlü kolaylaştırıcı unsuru sağlayarak gerek yerel gerekse uluslararası rekabette güç birliği oluşturması şeklinde tanımlamaktadır (Leigh, N.G. and Blakely E.J.2016).Sürdürülebilir Yerel Kalkınma kavramlarında, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın halkın kalkınma sürecinde aktif rol almasıyla mümkün olabileceği vurgulanmıştır.

3.2. Karacadağ Kalkınma Ajansı Ve TRC2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa)

Karacadağ Kalkınma Ajansı; TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi'nde faaliyet göstermek üzere, 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3. maddesine dayanılarak 22.11.2008 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 10.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuş ve Ajans Genel Sekreterinin 20 Ağustos 2009 tarihinde göreve başlaması ile faaliyetlerine başlamıştır. Karacadağ Kalkınma Ajansı; 10 Temmuz 2018 tarih ve 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 387. maddesiyle, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ana hizmet birimleri arasında yer alan Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hizmetlerine devam etmektedir.Ajansa bağlı Diyarbakır ve Şanlıurfa illerini kapsayan, TRC2 Bölgesi olarak bilinen bölgede faaliyet gösteren yatırım destek

ofisleri bulunmaktadır. Bu ofisler TRC2 bölgesinde iş ve yatırım olanaklarının tanıtımını yapmakta, yatırımcılara ücretsiz olarak danışmanlık hizmete vermekte, yatırımcıların önündeki en büyük engellerden biri olan bürokratik engellerin asgari düzeye indirilmesi için çalışmaktadır. (<https://www.karacadag.gov.tr/>)

3.3. Yatırım Destek Ofislerinin Kuruluş Amaçları Ve Önemi

Yatırım destek ofisleri 27.08.2014 tarih ve 29101 sayılı Resmi Gazetede çıkarılan ‘Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği’ doğrultusunda faaliyet göstermektedir. İlgili yönetmeliğin 6. maddesi yatırım destek ofislerinin görev ve yetkileri başlığı altında amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

- ✓ İlin iş ve yatırım ortamına ilişkin analiz, rapor ve strateji çalışmaları yapmak/yaptırmak,
- ✓ İlin iş ve yatırım ortamına ilişkin envanter çalışmaları yürütmek,
- ✓ Yatırımcılara bilgi sağlamak ve onları yönlendirmek,
- ✓ İş ve yatırım ortamının geliştirilmesine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapmak,
- ✓ Yatırımları izlemek,
- ✓ İlin iş ve yatırım ortamını tanıtmak ve ile yatırımcı çekmek,
- ✓ Devlet yardımlarına ilişkin olarak, ilgili mevzuatta belirtilen iş ve işlemleri yapmak,
- ✓ Yatırımcıların izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili makam ve merciler nezdinde sonuçlandırmak üzere ajans yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek,
- ✓ Bilgilendirme ve raporlama çalışmaları yapmak,
- ✓ Kanununun 4 üncü maddesine dayanılarak çıkarılan düzenlemelerde belirtilen iş ve işlemleri yapmak.

Yukarıda maddeler halinde sıralanan amaçların gerçekleştirilmesi bölgeler arasında var olan eşitsizliklerin giderilmesi, kalkınmanın sürdürülebilir bir boyut kazanarak ülke kalkınmasının önündeki en önemli engellerden birinin kalkması, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilerek halkın refah seviyesinin yükselmesi adına hayati öneme sahiptir.

4. TRC2 BÖLGESİNDEKİ YATIRIM DESTEK OFİSLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR YEREL KALKINMA İÇİN ÜSTLENDİĞİ ROL

4.1. Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi

Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi; yeni yatırımlar için gerekli bütün idari işlemleri mevzuat çerçevesinde gerçekleştiren, yatırımcılara danışmanlık hizmeti veren, bölgenin yatırım olanaklarını tanıtmak ve bilinirliğini artırmak için amacıyla kentte tarım ve hayvancılık, imalat sanayi, turizm, madencilik, sağlık, eğitim ve yenilenebilir enerji sektöründe faaliyet göstermektedir. Diyarbakır’da faaliyet gösteren bu sektörler hakkındaki bazı bilgiler ise şunlardır:

Tarım ve hayvancılık alanında; GAP sulama yatırımlarının tamamlanmasıyla Diyarbakır’da tarımsal üretimin 3 kat artacağı öngörülmekte, tarımsal üretimde meydana gelecek artışın, bölgede sanayinin gelişimini tetiklemesi beklenmektedir. Ayrıca devam eden Silvan Projesi kapsamında 8 Baraj ve 22 Sulama kanalı yapılacaktır. Bu projenin tamamlanması ile 235 bin Ha’nın sulu tarıma geçeceği, tarıma elverişli bütün alanların suya kavuşacağı tahmin edilmektedir.

İmalat sanayi alanında; Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan 2014-2023 bölge planına göre; imalat sanayi alt sektörlerinde Diyarbakır’ın rekabetçiliğinin yüksek olduğu 5 sektör makine ve ekipman kurulumu ve onarımı, giyim eşyaları imalatı, tekstil ürünleri imalatı, gıda ürünleri imalatı, elektrikli teçhizat imalatı ve mobilya imalatıdır. Diyarbakır ekonomisinde temel sektörlerin belirlenmesi için yapılan Yoğunlaşma Katsayısı (LQ) Analizi sonuçlarına göre; Diyarbakır ilinde uzmanlaşmış ve yoğunlaşmasını artıran imalat sanayi sektörleri; makine ve ekipman kurulumu, gıda imalatı, ağaç ve ağaç ürünleri imalatı, metalik olmayan ürünler imalatı sektörleridir.

Turizm alanında; Diyarbakır’da inanç turizmi, gastronomi ve sağlık turizmi yoğun faaliyet göstermektedir.

- ✓ İnanç turizmi açısından; İslam aleminin Mekke, Medine, Kudüs ve Şam’dan sonraki 5. Harem-i Şerifi kabul edilen Diyarbakır, Hz. Peygamber’in (S.A.V.) vefatından 7 yıl sonra İslam ile tanışmış bir şehirdir.
- ✓ Gastronomi açısından Diyarbakır’ın başlıca yemek, tatlı ve meyveleri ise şunlardır: Burma kadayıf, Karacadağ pirinci, Diyarbakır kahvaltısı, ciğer kebabı, meftune, pıçık (hıllorik), nardanası, duvklı pilav,

mahlepli Diyarbakır çöreği, kaburga dolması, serbizer, elma düzmesi, sumak suyu, paluze tatlısı, tırşik, kibe mumbar, habenisk, karpuz.

- ✓ Sağlık turizmi açısından; Diyarbakır Çermik ilçesinde bulunan ve iltihaplı romatizma, nevrit, polinevrit, çocuk felci, kadın hastalıklarında ve üst solunum yolları enfeksiyonu tedavisinde olumlu etkisi görülen Belkıs Kaplıcaları nitelik bakımından dünyanın sayılı kaplıcaları arasında yer almaktadır. Kaplıcanın suyu 48 derece sıcaklığında olup kükürtlü ve radyoaktiftir. Asıl özelliği ise bileşiminde bromür iyonu ve iyodür bulunmasıdır. İlçede son zamanlarda 4 yıldızlı olmak üzere otel yatırımları hız kazanmaktadır.

Yenilenebilir enerji alanında; Diyarbakır ilinin gerek güneş ışımaya değerleri gerekse de güneşlenme süresi ile güneş enerjisi potansiyeli oldukça yüksektir. Diyarbakır ilinde global ortalama radyasyon değeri 1.584 kWh/m²-yıl (günlük ortalama 4,34 kWh/m²) olup ortalama güneşlenme süresi 2.898 saat/yıl (günlük ortalama 7,94 saat/gün)'dir. Bu da bize gelecekte Diyarbakır'ın yenilenebilir enerji üssü olabilmesi noktasında önemli bilgiler vermektedir.

4.2. Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi

Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi; ilin iş ve yatırım ortamının geliştirilmesine yönelik yeni yatırımlar için gerekli bütün idari işlemleri mevzuat çerçevesinde gerçekleştiren, yatırımcılara danışmanlık hizmeti veren, bölgenin yatırım olanaklarını tanıtmak ve bilinirliğini artırmak için amacıyla kentte tarım ve hayvancılık, sanayi ve imalat, madencilik, dış ticaret, lojistik, kültür ve turizm, imar altyapı ve çevre, enerji ve yenilenebilir enerji, eğitim ve sağlık sektöründe faaliyet göstermektedir. Şanlıurfa'da faaliyet gösteren bu sektörler hakkındaki bazı bilgiler ise şunlardır:

Tarım ve hayvancılık alanında Şanlıurfa sulama, bitkisel üretim ve hayvansal üretim konusunda faaliyetleri vardır. Bu faaliyetler ise şunlardır;

- ✓ Sulama alanında Şanlıurfa Türkiye'deki ekonomik olarak sulanabilir arazilerin %11'ine sahiptir. GAP'ın Sulama Projelerinden en fazla pay alan ildir. Şu anda Şanlıurfa'da sulanan alan yaklaşık 390 Bin Hektar olup, GAP projesinin tamamlanması ile sulanabilir alan miktarı 940 Bin Hektar'a çıkacaktır.
- ✓ Bitkisel üretim alanında; ülkemizin pamuk ve mercimek üretiminde lider, fıstık ve mısır üretiminde 2. Sırada, yağlı tohum üretimi, tahıl üretiminde ilk sıralarda yer alan Şanlıurfa, sebze, meyve ve seracılık yatırımları için bir cazibe merkezidir.
- ✓ Hayvansal üretim alanında; Şanlıurfa besicilikte Güneydoğu Anadolu bölgesinde ilk sıradadır. Ekonomik bakım, yem giderleri ile hayvancılık yatırımları için caziptir. Atatürk baraj gölü ve Fırat nehri su ürünleri yatırımları için geniş fırsatlara sahiptir.

İmalat sanayi alanında; Türkiye'nin en önemli tarım şehirlerinden biri olan Şanlıurfa GAP Projesinin hayata geçmesi ile tarımsal üretimde büyük bir gelişim kaydetmeye başlamıştır. Bu gelişim ile birlikte 90'lı yıllarda kurulan Organize Sanayi Bölgesi ile sanayileşme süreci mümkün hale gelmiştir. Tarıma dayalı sanayi kuruluşları başta olmak üzere tesis sayısı yıllar içerisinde artış göstermiştir. Özellikle son yıllarda uygulanmakta olan etkin teşvik sistemleri halihazırda bünyesinde büyük potansiyeller barındıran Şanlıurfa'yı yatırımlar için oldukça cazip kılmış ve dışarıdan gelen sanayi yatırımlarını hızlandırmıştır.

Madencilik alanında; Şanlıurfa yer altı kaynakları bakımından çok sınırlı bir çeşitliliğe ve potansiyele sahiptir. Kent civarında yapılan çalışmalar sonucunda merkez ilçede tuğla-kiremit ve çimento hammaddeleri, Bozova ilçesinde de fosfat yatakları ortaya çıkarılmıştır. Karaali Jeotermal Alanı, Şanlıurfa il merkezine 45 km mesafede bulunan merkez ilçeye bağlı Karaali Köyü'nün doğusunda yer almaktadır. Burada İl Özel İdaresi, MTA ve özel müteşebbisler tarafından açılan ve şu an faal olan birçok sondaj kuyusundan sıcak (termal) su çıkmaktadır.

Lojistik alanında; Şanlıurfa Türkiye ve Avrupa'nın Ortadoğu'ya açılan kapısı konumundadır. Ortadoğu; komşuları ile birlikte yaklaşık 650 milyon nüfusu barındırmakta ve 1 trilyon dolarlık ithalat hacmi olan geniş bir pazardır. Ortadoğu pazarına girmeyi düşünen firmalar için Şanlıurfa lojistik açıdan doğal bir çekim merkezidir.

Kültür ve turizm alanında; Şanlıurfa, eski çağlardan beri doğu ile batının buluşma noktalarının en hareketlisi ve en önemlisi olmuştur. Birçok farklı medeniyetin çekirdek noktalarını, kültür ve ticaret bakımından birbirine bağlayan eski ve önemli yollar sisteminin üzerinde oluşu ile bu bölgede kadim dönemlerden beri birçok şehir kurulmuş, farklı ve çok katmanlı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca bu alanla ilgili olarak kültür

turizmi, inanç turizmi, kış turizmi ve su sporları, sağlık ve termal turizm, eko turizm, gastronomi turizmi ve kültür varlıkları alanları gibi birçok alanda aktif faaliyet göstermektedir.

İmar altyapı ve çevre alanında; GAP Bölgesi'nin merkezinde olan Şanlıurfa'daki inşaat sektörü, kendisine bağlı 200'den fazla alt sektörün ürettiği mal ve hizmete talep yaratan konumda olup, bu yaygın etki sektörün "ekonominin lokomotifi" olma vasfının en temel göstergesidir. GAP ile birlikte yapılan gelişmiş altyapı yatırımları ile Şanlıurfa; Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan kapısı aynı zamanda Ortadoğu pazarına açılmak isteyen firmaların lojistik üssü olacaktır.

Enerji ve yenilenebilir enerji alanında; Şanlıurfa; yenilenebilir enerjideki çeşitlilik ve zengin potansiyeli ile son derece şanslı bölgelerden biridir. Hâli hazırdaki üretim tesisleri ve mevcut potansiyeli ile Türkiye'nin hidro enerjideki en önemli bölgelerinin başında gelmektedir. Güneş enerjisi ise bu bölgenin ve dolayısıyla Türk enerji sektörünün yükselen değeri olmaya adaydır. Tarımsal atıklar ve hayvancılık potansiyeli (Örneğin; Ceylanpınar Besi Çiftlikleri) biyokütle modern yöntemlerle enerji açısından kullanımında da öncü olabilecek bir değere sahiptir. Bölgenin bazı yüksek alanları (Örneğin; Siverek) rüzgâr enerjisi ve bazı jeolojik alanlar (Örneğin; Karaali Bölgesi) jeotermal enerji potansiyelleri ile yatırımcılara fırsatlar sunmaktadır.

Eğitim ve sağlık alanında Şanlıurfa'nın faaliyetleri şunlardır:

- ✓ Eğitim alanında; Harran Üniversitesi 1992 yılında kurulmuştur. Üniversite bünyesindeki 14 Fakülte, 4 Yüksekokul, 1 Devlet Konservatuvarı, 13 Meslek Yüksekokulu, 3 Enstitü, 15 Araştırma ve Uygulama Merkezi ile faaliyetlerini sürdürmektedir.
- ✓ Sağlık alanında; Şanlıurfa genelinde 20 hastanede toplam 4037 yatak kapasitesi bulunmaktadır. 10.000 kişiye düşen yatak sayısı 19,8 iken bu rakam yoğun bakım yatağı sayısı baz alındığında 4,8 olmaktadır.

4.3. Diyarbakır ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofislerinin Yaptığı Önemli Faaliyetler

Karacadağ Kalkınma Ajansına bağlı Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü Yunus ÇOLAK ile yapılan görüşme sonucunda Şanlıurfa ve Diyarbakır için yapılan önemli çalışmalar ve destekler konusunda bilgi alınmıştır. Bu çalışma ve desteklerden bazıları ise şunlardır:

- ✓ Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi doğrudan ve dolaylı olarak bugüne kadar toplam 4.160 yatırımcı ve girişimciye farklı konularda yatırım danışmanlığı desteği vermiştir.
- ✓ Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi doğrudan ve dolaylı olarak bugüne kadar toplam 3.944 yatırımcı ve girişimciye farklı konularda yatırım danışmanlığı desteği vermiştir.
- ✓ Şanlıurfa ve Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi aracılığı ile bölgeye doğrudan çekilen veya yatırım süreçlerine destek verilen yatırımcı sayısı 90'ı bulmuş, bu yatırımcılar bölgede 20 binin üzerinde istihdam gerçekleştirmiştir.
- ✓ Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi tarafından Diyarbakır Lojistik Merkez Projesinin tüm aşamaları takip edilerek uygulama aşamasına getirilmiştir.
- ✓ Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi tarafından Ayakkabıcılar Sanayi Bölgesi projesi geliştirilmiş ve Şanlıurfa'da ayakkabı sektörünün gelişimine öncülük etmiştir.
- ✓ Gerek Şanlıurfa gerekse de Diyarbakır Yatırım Destek Ofisleri bölgelerinde Organize Sanayi Bölgelerinin altyapı imkanlarını geliştirmek üzere ilgili paydaşlar ile birçok proje geliştirmiş, bu projelerin uygulanmasına yönelik proje başvuruları koordine etmişlerdir.
- ✓ Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi, Şanlıurfa Gıda İhtisas OSB kuruluş süreçlerini koordine etmiş ve 2017 yılında tüzel kişilik kazanarak hayata geçmesine büyük katkılar sunmuştur.

4.4. Yatırım Destek Ofislerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
✓ Bölgesel ihtiyaçlara göre yatırım yapmaları	✓ Bölgesel ihtiyaçları yeterince karşılayamamaları
✓ Yapılan yatırımları takip ederek gerekli adımların zamanında atılmasını sağlamaları	✓ Yatırımcıları bölgeye çekmek konusunda zorluklar yaşamaları
✓ Bölgesel kalkınma farklılıklarının en aza indirilmesi için çalışmaları	✓ Yerel düzeyde alınan kararların ve uygulamaların halkı yeterince tatmin etmemesi
✓ Halkın sorunlarına cevap vermeleri	✓ Sorunların kökenine derinlemesine inilememesi
✓ Tanıtıcı faaliyetlerle bölgenin tanınırlığına katkıda bulunmaları	✓ Geçmişinin çok eski olmaması dolayısıyla olgunlaşmamış organizasyon yapısına sahip olması
✓ Yatırımcılara danışmanlık hizmeti vermeleri	✓ Görev tanımının geniş olması
✓ İlin iş ve yatırım ortamını tanıtmaları	✓ Yatırım gücünün yeterli olmaması
✓ Çalışan personellerin alanında uzman kişilerden oluşması	✓ Bağımsız bir mali yapıya sahip olmaması
✓ Genç işgücü için istihdam olanakları sunması	
✓ Hizmetlere erişimin ücretsiz olması	

5. SONUÇ

Kalkınma ajansları; ülkemizde yerel kalkınmayı harekete geçiren, bölge kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını sağlayan, kalkınmanın dengeli bir şekilde tüm ülkeyi kapsamına alan bir yapıya sahiptir.

Yerel düzeyde kalkınma amacına hizmet eden kamu tüzel kişiliğine sahip kalkınma ajanslarının bu amaca hizmet etmek amacıyla genel sekreterlik bünyesinde faaliyet gösteren yatırım destek ofisleri kurulmuştur. Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı içerisinde yer alan yatırım destek ofisleri; genel sekreterlik bünyesinde faaliyet gösteren, ilin iş ve yatırım ortamına ilişkin envanter çalışmaları yürüten, yatırımcılara bilgi sağlayıp yatırımcıları yönlendiren, yatırım ortamının geliştirilmesine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapan bir birimdir.

Ülkemizde 26 düzey 2 bölgesi olarak faaliyet gösteren 26 tane kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bunlar içerisinde TRC2 Bölgesi olarak faaliyet gösteren Diyarbakır ve Şanlıurfa illerini içerisine alan yatırım destek ofisleri Karacadağ Kalkınma Ajansı bünyesinde faaliyet göstermektedir. Güneydoğu Anadolu bölgesinin diğer bölgelerle arasında farkların azaltılması amacıyla birçok sektörde faaliyetlerine devam ederek bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı bünyesinde TRC2 Bölgesi olarak faaliyet gösteren Diyarbakır ve Şanlıurfa yatırım destek ofisleri ve diğer yatırım destek ofislerimiz bölgeler arasında var olan eşitsizliklerin giderilmesi, kalkınmanın sürdürülebilir bir boyut kazanması, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilerek halkın refah seviyesinin yükselmesi adına çok önemli bir misyona sahiptirler.

KAYNAKÇA

Akpınar, R. (2017). Yerel Kalkınmanın Yeni Bir Kurumsal Yüzü: Yatırım Destek Ofisleri. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (1) , 159-168.

Bakırcı, F., Ekinci, E. D. ve Şahinoğlu, T. (2014). Bölgesel Kalkınma Politikalarının Etkinliği: Türkiye Alt Bölgeler Bazında Bir Uygulama. Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı.

Demir,Ö., Acar, M. (2020). Sosyal Bilimler Sözlüğü, 7. Baskı, s.277-278.

İncekara, A. ve Savrul, B. (2011). Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Istanbul Journal of Sociological Studies, 0 (44), 91-132.

Kutluay, T.F., Balkaya, D., Tutar, E. ve Tutar, F.T. (2021). Bölgesel Ekonomik Kalkınmada Yatırım Destek Ofislerinin Rolü: Ahiler Kalkınma Ajansı Bünyesindeki İller Üzerine Bir Araştırma. Social Sciences Studies Journal. cilt:7, sayı: 89, s.4346-4358.

Leigh, N.G. and E.J. Blakely, Planing Local Economic Development: Theory and Practice.2016: SAGE Publications.

Pecquer, B. (1989). Le Developpement Local, Syros/ Alternatives Economiques. 139p.

Yüksel, E., Zafir, Z. (2006). ^{^^}Sürdürülebilirlik ve Yerel Kalkınma^{^^}.

<http://slideplay.biz.tr/slide/2775033/> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)

<https://ka.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.04.2022)

<https://www.siviltoplum.gov.tr/bilgimerkezi/kalkinma-ajanslari> (Erişim Tarihi: 20.04.2022)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140827-1.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2022)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060208-1.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2022)

<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 22.04.2022)

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2022)

<https://www.karacadağ.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 23.04.2022)

<https://www.investsanliurfa.com/> (Erişim Tarihi: 23.04.2022)

<https://www.investdiyarbakir.com/> (Erişim Tarihi: 23.04.2022)

Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü Yunus ÇOLAK ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 29.04.2022)